

<https://doi.org/10.62837/2025.2.87>

SƏFƏROVA XURAMAN RƏHMAN QIZI
Azərbaycan Dillər Universiteti
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
xuramanmammadova87@gmail.com

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR FAKÜLTƏSİNİN TƏLƏBƏLƏRİNƏ İNGİLİS DİLİNİN MÜASİR METODLARLA TƏDRİSİ

Xülasə:

Qloballaşmanın sürətli inkişafı və beynəlxalq münasibətlərin getdikcə daha sıx qarşılıqlı əlaqəsi 'Beynəlxalq münasibətlər' ixtisası üzrə təhsil alan tələbələrə ingilis dilinin öyrədilməsi üçün effektiv metodların hazırlanmasını tələb edir. Bu məqalədə, həmin sahədə ingilis dili biliklərinin artırılması üçün istifadə oluna biləcək müasir metodlar və üsulları müzakirə olunur. Xüsusi diqqət tapşırıqlar əsaslı təlimə, məzmun və dilin integrasiya olunmuş təliminə (CLIL), təlimdə texnologiyaların istifadəsinə və kommunikativ yanaşmaya yönəldilir. Bu metodları tətbiq edərək, müəllimlər tələbələri qloballaşmış dünyada uğurlu peşəkar fəaliyyətə hazırlaya bilərlər.

Açar sözlər: beynəlxalq münasibətlər, tapşırıqlar, ingilis dili, kommunikativ yanaşma, texnologiyalar.

Giriş

Beynəlxalq münasibətlər sahəsi yüksək ingilis dili biliyi tələb edir, çünki ingilis dili biznes, diplomatiya və ticarət üçün qlobal linqva-franka çevrilmişdir. Siyasət və diplomatiya, iqtisadiyyat, beynəlxalq ticarət və maliyyə ixtisasları üzrə təhsil alan tələbələr qloballaşan diplomatiya və iqtisadiyyatın çağırışları ilə mübarizə aparmaq üçün mürəkkəb konseptləri anlama bilməli və ingilis dilində effektiv şəkildə ünsiyyət qura bilməlidirlər.

Dil tədrisinin ənənəvi metodları, yəni daha çox qrammatika və leksikaya ayrı-ayrılıqda diqqət yetirən metodları, tələbələrin bu sahədəki praktik ehtiyaclarını ödəmək üçün kifayət etməyə bilər. Buna görə də, tələbəyə yönəlmiş və həm dil bacarıqlarını, həm də ünsiyyət qabiliyyətlərini inkişaf etdirən müasir tədris metodlarını araşdırmaq və tətbiq etmək vacibdir. Bu məqalənin məqsədi, 'Beynəlxalq münasibətlər' ixtisası üzrə təhsil alan tələbələrə ingilis dilini öyrətmək üçün ən effektiv müasir metodları araşdırmaq, bu zaman tapşırıqlar əsaslı təlim, məzmun və dilin integrasiya olunmuş təliminə (*Content and Language Integrated Learning* - CLIL), təlimdə texnologiyaların istifadəsi və kommunikativ yanaşmaya xüsusi diqqət yetirməkdir.

Nəzəri əsas

Xüsusi məqsədlər üçün ingilis dili (*English for Specific Purposes* -ESP)

Xüsusi məqsədlər üçün ingilis dili (ESP) – bu, tələbələrin konkret ehtiyaclarına və məqsədlərinə uyğun olaraq dilin tədrisi prosesini tənzimləyən bir yanaşmadır. Bu metodikanın (ESP) məqsədi, dil bilikləri ilə peşəkar mühitdə effektiv fəaliyyət göstərmək və uğurlu karyera üçün vacib şərt olan müxtəlif ixtisasların (sahələrin) nümayəndələrinə ingilis dilini öyrətməkdir. Bu cür peşələrə beynəlxalq münasibətlər, idarəetmə və ictimaiyyətlə əlaqələr aiddir. Gələcək beynəlxalq münasibətlər mütəxəssislərinin dil kompetensiyası məsələləri tədqiqatçıların diqqətini dəfələrlə cəlb etmişdir [4; 5].

Beynəlxalq münasibətlər kontekstində ESP, tələbələri diplomatiya və ya iqtisadi diskurs üçün lazım olan xüsusi leksika, terminologiya və dil quruluşları ilə tanış etməyə yönəlir. ESP, dil öyrənmənin ixtisas məzmunu ilə əlaqəli olmasının vacibliyini vurğulayır, bu da tələbələrin diplomatik və ya iqtisadi ədəbiyyat, hesabatlar üzərində işləmək və danışıqlar aparmaq üçün lazım olan dil bacarıqlarını mənimsəmələrinə imkan verir. Bu yanaşma, dil və ixtisasın öyrənməsini birləşdirərək tələbələrin həm dili, həm də beynəlxalq münasibətləri (və ya iqtisadiyyatı) eyni anda mənimsəmələrini təmin edən integrasiya olunmuş məzmun və dil öyrənmə (CLIL) prinsipləri ilə kəşifir.

Tapşırıqlar əsaslı təlim (Task-Based Learning - TBL)

Tapşırıqlar əsaslı təlim (TBL) - bu, dilin passiv mənimsənilməsindən çox, mənalı tapşırıqların yerinə yetirilməsinə diqqət yetirən *kommunikativ* təlim metodudur. TBL-də tələbələrə real tapşırıqları yerinə yetirmək üçün hədəf dilindən istifadə etmələri təklif edilir, məsələn:

beynəlxalq saziş, müqavilə - konvensiya, beynəlxalq müşahidə, müqavilə - pakt, bəyannamə - deklarasiya, protokollar, son və qəti tələb - ultimatum, bir hökumətin başqa hökumətə diplomatik müraciəti - nota, şifahi, imzasız - verbal not, öhdəçilik, yekun sənədlər, xartiya, qərar, qətnamə, nizamnamə, fərman; şəxsi nota, diplomatik məktub, dəvətnamə, memorandum, ittihamnamə, məhkəmə hökmü, həbs etmə və ya axtarış barədə qərar/qətnamə, kassasiya şikayəti, kassasiya etirazı, iltizamnamə, məhkəmə qərarı, iltizam, iddia ərizəsi və s.;

və ya beynəlxalq iqtisadiyyat sahəsində biznes hesabatlarının yazılması, bazar təhlillərinin aparılması və ya simulyasiya edilmiş danışıqlarda iştirak edilməsidir. Kontekstə əsaslanmış və real tapşırıqlar üzərində işləyərək, tələbələr gələcək beynəlxalq münasibətlər (və ya iqtisadiyyat) karyeralarında birbaşa tətbiq oluna bilən praktiki dil bacarıqları inkişaf etdirirlər. Bu yanaşma aktiv təlimi, tənqidi düşüncəni və problem həll etmə bacarıqlarını təşviq edir, bunlar isə qlobal iqtisadiyyatda uğur qazanmaq üçün vacib bacarıqlardır.

Texnologiya ilə dil öyrənmək (Technology Assisted Language Learning - TALL)

‘Texnologiya ilə dil öyrənmək (TALL) dərin bilik və geniş dil bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün ‘səhsiz’ bir vasitədir. EFL tələbələrinə əzbərləməkdən daha çox tapşırıq və bacarıqlara əsaslanan öyrənməyə sonsuz ehtiras aşılayır’[3].

Müasir texnologiyaların dilin öyrənilməsi prosesində istifadəsi, tələbələrin iştirakı və onların kompetensiya səviyyəsinin artırılması üçün effektiv bir strategiya olduğunu sübut etmişdir. Dilin öyrənilməsi prosesində texnologiyadan istifadə (TALL) dil öyrənmə tətbiqlərini, onlayn lüğətləri, video konfrans və əməkdaşlıq üçün öyrənmə platformaları kimi rəqəmsal alətləri əhatə edir, bunlar interaktiv və cəlbəedici təhsil mühiti yaradır. Bu alətlər tələbələrə xəbər məqalələri, müsahibələr və iqtisadi hesabatlar kimi autentik dil materiallarına daxil olmaq imkanı verir və dünyada ingilis dili daşıyıcıları və həmyaşıdları ilə real vaxtda ünsiyyət qurmağa şərait yaradır. Bundan əlavə, texnologiyalar tələbələri fərdiləşdirilmiş təlimə təşviq edir, onlara öz sürətlərində irəliləmək və işləri barədə dərhal rəy almaq imkanı yaradır.

Metodologiya

Bu məqalədə, dilin öyrədilməsinin müasir metodlarının tətbiqini araşdırmaq məqsədilə beynəlxalq münasibətlər kontekstində konkret halların təhlili üsulundan istifadə olunmuşdur. Məlumatlar auditoriyalarda aparılan müşahidələr, müəllimlərlə müsahibələr və beynəlxalq münasibətlər üzrə proqramlarda təhsil alan tələbələrlə aparılmış sorğular vasitəsilə toplanmışdır. Araşdırma, dil öyrətmə sahəsində innovativ metodları tədris proqramlarına inteqrasiya etmiş universitetlər və təhsil müəssisələrinə yönəlmişdir. Araşdırmanın məqsədi, tələbələrin dil sərəştəsini artırmaq və beynəlxalq münasibətlər kontekstində ünsiyyət qurma qabiliyyətini inkişaf etdirmək üçün bu metodların effektivliyini qiymətləndirməkdir.

Müzakirə və nəticələr

Tapşırıq əsaslı təlim və beynəlxalq münasibətlər

Tapşırıq əsaslı təlim metodlarının beynəlxalq münasibətlər kurslarında tətbiqi tələbələrin praktiki dil bacarıqlarının inkişafında müsbət nəticələr vermişdir. Məsələn, bir universitetdə tələbələrə simulyasiya edilmiş diplomatik (və ya ticarət) danışıqlarında iştirak etmələri təklif edilmişdir, burada onlar diplomatik (və ya iqtisadi) terminologiya ilə yanaşı, danışıqlar aparmaq, inandırmaq və problemi həll etmək kimi dil funksiyalarını da istifadə etməli idilər. Bu, yalnız texniki lüğət biliklərini yaxşılaşdırmadı, eyni zamanda tənqidi düşüncə və ingilis dilində effektiv danışıqlar aparmaq bacarığının inkişafına da töhfə vermişdir.

Tələbələrin sorğuları göstərdi ki, onlar beynəlxalq məsələləri müzakirə etmək üçün ingilis dilindən istifadə edərkən, xüsusilə də real ssenariləri əks etdirən tapşırıqların yerinə yetirilməsində iştirak etdikdə özlərini daha inamlı hiss edirlər. Bu yanaşma həmçinin kollektiv təlimi təşviq etdi, çünki tələbələr tapşırıqları yerinə yetirmək üçün qruplarda işlədilər, bu da onların insanlarla ünsiyyət bacarıqlarını əlavə olaraq inkişaf etdirdi.

Məzmun və dilin integrasiya olunmuş təlimi (CLIL) metodunu istifadə edən proqramlarda tələbələrə beynəlxalq anlayışları ingilis dilində öyrənmək, eyni zamanda dil kompetensiyasını artırmaq imkanı verildi. Məsələn, beynəlxalq münasibətlər ixtisasında tələbələr diplomatik razılaşmalara dair mövzu üzrə case-study-ləri [2] öyrənərək, müvafiq diplomatik terminologiyayı ingilis dilində mənimsədilər. Xarici dil və ixtisas məzmununu birləşdirən bu yanaşma tələbələrə diplomatiya prinsiplərini daha dərinlən başa düşməyə və eyni zamanda peşəkar kontekstlərdə ünsiyyət qurmağa hazırladı.

‘Case Study’ metodu bir çox problemi həll etməyə imkan verir. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, əsas vəzifə dil mühitinə daxil olmaqdır. Bu metod bizə integrasiya olunmuş peşəkar yanaşma kimi görünür, çünki o, oxuma, danışma və dinləmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu metod, tələbənin uğurunu, intellektual uyğunluğunu hiss etdiyi rahat bir öyrənmə mühiti yaradır, bu da məhsuldar öyrənmə prosesini, bilik və bacarıqları təmin edir. Eyni zamanda, tələbəni qavrayış prosesində tam iştirakçı edir, onun təcrübəsi isə akademik biliklərin əsas mənbəyi olur. Bu üsulla tələbəyə nəzəriyyəni praktikada tətbiq etmək və yaradıcı düşünmə qabiliyyətini yoxlamaq imkanı verilir. Digər tərəfdən, praktiki vəziyyət öyrənmə prosesinə əlavə maraq oyadır, çünki problemin həlli üçün hansı nəzəri biliklərin çatışmadığı aydın olur. E. Dorofeyeva və R. Qubaydullina hesab edirlər ki, xarici dil dərslərində case study metodunun mütəmadi istifadəsi bizə lüğət, danışq klişeləri və qrammatik strukturların təcrübəsini keçirməyə, yəni xarici dildə danışq bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verir [1].

‘İngilis dilini öyrənərkən Case Study metodunu bəyənlirsinizmi?’ sualına bütün tələbələr müsbət cavab verdilər və bu metodun gələcəkdə istifadə perspektivini də təsdiq etdilər. Qeyd etmək lazımdır ki, ingilis dilini öyrənərkən tələbələr xarici dil biliklərini hipotetik vəziyyətlərə tətbiq edirdilər, müəllimlər isə praktik vəziyyətləri xarici dildə təhlil edirdilər. Onlar qrammatik səhvlərə daha az fokuslanır, daha çox ünsiyyətçil olurdular və qrup yoldaşlarının iş təcrübələrini analiz etməyə daha çox maraq göstərirdilər.

Müəllimlərin rəyləri göstərdi ki, bu, tələbələrin iştirakını artırmağa kömək edir, çünki onlar dil bacarıqlarının praktiki tətbiqini gördükdə motivasiya olurlar. Bundan əlavə, metod, nəzəri biliklərlə onların real vəziyyətlərdə praktiki tətbiqi arasındakı boşluğu aradan qaldırmağa kömək edir.

Müasir texnologiyalardan dilin öyrənilməsi prosesində istifadəsi (TALL)

Texnologiyaların dil tədrisinə integrasiyası, xüsusən də tələbələrə əlçatanlığı və iştirakına görə bir sıra üstünlüklər gətirdi. Məsələn, *Duolingo*, *Memrise* kimi dil öyrənmək üçün onlayn platformalar və *LinkedIn Learning* kimi biznesə yönəlmiş platformalar dərsləri tamamlayıcı vasitə kimi istifadə olundu. Tələbələr xəbər podkastlarından tutmuş, onlayn beynəlxalq münasibətlərə aid və ya iqtisadi

jurnallara qədər müxtəlif resurslara çıxış əldə etdilər ki, bu da onların real diskurslarla tanışlığını genişləndirdi.

Bundan əlavə, Zoom və digər videokonfrans alətləri tələbələrə beynəlxalq təşkilatlardan dəvət olunan spikerlərlə əlaqə qurmağa imkan verdi, bu da onlara beynəlxalq münasibətlərdə ingilis dilinin real istifadəsi təcrübəsini qazandırdı. Texnologiyaların istifadəsi həmçinin təlimin fərdiləşdirilməsinə kömək etdi, tələbələrə dilin inkişafı üçün konkret sahələrə, məsələn, biznes təklifləri yazmaq, maliyyə xəbərlərini dinləmək və ya təqdimatlar hazırlamaq kimi sahələrə diqqət yetirməyə imkan verdi.

Nəticə: Müasir ingilis dili tədrisi metodları, məsələn, tapşırıqlar əsaslı təlim, məzmun və dilin inteqrasiya olunmuş təlimi (CLIL) və texnologiyaların istifadəsi tədris prosesində, beynəlxalq münasibətlər sahəsində təhsil alan tələbələrin dil səriştəsinin səviyyəsini artırmağa imkan yaradır. Dil tədrisini real tapşırıqlarla, ixtisasın məzmunu və texnologiyalarla inteqrasiyası yalnız dil səriştəsinə artırmaqla kifayətlənmir, həm də tələbələri peşəkar fəaliyyətlərində qarşılaşacaqları ünsiyyət problemlərinə hazırlayır. Beynəlxalq münasibətlər və global iqtisadiyyatın inkişafının davam etməsi nəzərə alındıqda, ingilis dilində effektiv ünsiyyət qurma bacarığı bu sahədəki tələbələr üçün ən vacib bacarıq olaraq qalacaqdır. Gələcək tədqiqatlar bu təlim metodlarının tələbələrin karyera uğurlarına və onların mürəkkəb beynəlxalq (iqtisadi) kontekstlərdə effektiv qarşılıqlı əlaqə qurma bacarığına uzunmüddətli təsirini araşdırmalıdır.

Xarici dilin tədrisində 'Case Study' metodunun dərslərdə tətbiqi effektivdir, çünki bu, yalnız bilikləri genişləndirməyə, bütün növ nitq fəaliyyətlərini inkişaf etdirməyə, bilik və xarici dil öyrənməyə maraq və motivasiyanı artırmağa imkan vermir, eyni zamanda tələbələrin gələcək peşə fəaliyyətində lazım olan bacarıqları formalaşdırmağa kömək edir.

İşin elmi yeniliyi. Bu məqalənin yeniliyi, beynəlxalq münasibətlər sahəsi üzrə təhsil alan tələbələr üçün ingilis dilinin öyrədilməsində daha müasir və effektiv metodlara keçidi təklif etməsidir. Xüsusilə aşağıdakı yeniliklər önə çıxır: tapşırıqlar əsaslı təlim; ixtisasın məzmunu və dilin inteqrasiya olunmuş təlimi (CLIL); texnologiyaların istifadəsi; kommunikativ yanaşma.

İşin tətbiqi əhəmiyyəti. Bu metodlar, tələbələrin qloballaşan dünyada, xüsusən beynəlxalq münasibətlər, diplomatiya və beynəlxalq iqtisadiyyat sahələrində müvəffəqiyyətlə fəaliyyət göstərmək üçün lazım olan dil və ünsiyyət bacarıqlarını əldə etmələrini təmin edəcək.

Ədəbiyyat

1. Dorofeeva E., Gubaidullina R. Combination of various forms of teaching activities in foreign languages classes at Higher Education Institutions //Proceedings of 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on

- SOCIAL Sciences and Arts, SGEM 2018. Bulgaria, 24 August-2 September, 2018. Pages 109 - 114.
2. Dorofeeva Elena, Gubaydullina Ramziya. The efficacy of the case study method in teaching foreign languages to students and learners in various language courses at higher education institutions //Proceedings of INTCESS 2022- 9th International Conference on Education & Education of Social Sciences. 17-18 January 2022- Online Conference https://www.ocrints.org/intcess22_e-publication/papers/Ramziya%20Gubaydullina-2.pdf
 3. Jumazada Shahidi Jaloliddin. Technology-assisted foreign language learning (tall) in the digital age. /European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8, No. 10, 2020, Page 15 -18. Progressive Academic Publishing, <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2020/10/Full-Paper-TECHNOLOGY-ASSISTED-FOREIGN-LANGUAGE-LEARNING-TALL-IN-THE-DIGITAL-AGE.pdf>
 4. Доброва Т. Е. Особенности преподавания английского языка как второго иностранного студентам-международникам // Наука и современность. 2010. №2-2. С. 146-150. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-prepodavaniya-angliyskogo-yazyka-kak-vtorogo-inostrannogo-studentam-mezhdunarodnikom>
 5. Успенская А.А. Обучение культурно-специфической политической лексике в рецептивном аспекте (на материале английского языка): авто-реф. дисс. ... к.п.н. - СПб., 2009. - 21 с.

SAFAROVA KHURAMAN RAHMAN
TEACHING ENGLISH LANGUAGE TO THE STUDENTS OF
INTERNATIONAL RELATIONS WITH MODERN METHODS

SUMMARY

The rapid development of globalization and the increasing interconnection of international relations require the development of effective methods for teaching English to students specializing in International Relations. This article examines modern methods and techniques that contribute to improving English language proficiency in the field of international relations. Particular attention is given to Task-Based Learning, Content and Language Integrated Learning (CLIL), the Use of Technology in Teaching, and the Communicative Approach. By using these methods, educators can prepare students for successful professional activity in the context of globalization.

Keywords: international relations, tasks, the English language, communicative approach, technologies.

САФАРОВА ХУРАМАН РАХМАН ГЫЗЫ

**ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СОВРЕМЕННЫМИ
МЕТОДАМИ СТУДЕНТАМ ФАКУЛЬТЕТА МЕЖДУНАРОДНЫХ
ОТНОШЕНИЙ**

РЕЗЮМЕ

Быстрое развитие глобализации и усиливающаяся взаимосвязь международных отношений требуют разработки эффективных методов преподавания английского языка для студентов, специализирующихся на "Международных отношениях". Эта статья рассматривает современные методы и техники, способствующие улучшению навыков английского языка в области международных отношений. Особое внимание уделяется обучению на основе задач, интегрированному обучению содержания и языка (CLIL), использованию технологий в обучении и коммуникативному подходу. Используя эти методы, преподаватели могут подготовить студентов к успешной профессиональной деятельности в контексте глобализации.

Ключевые слова: международные отношения, задания, английский язык, коммуникативный подход, технологии.

Rəyçi: fil.f.d., dos. Rəmilə Hüseynova